

משרד החינוך
המזכירות הפדגוגית
אגף חברה ורוח
שילוב ערכים בהוראת הגיאוגרפיה

קהל היעד: חטיבת ביניים, חטיבה עליונה

רצינול למורה: החברה נדרשת למתן מערך שירותים לאדם הזקן. מה חובותיה של החברה כלפי הזקן? מדוע יש לטפח מערך **שירותים מותאם**, הוגן ונדיב לאוכלוסייה המתבגרת? עזרו בהכנה:

מדריכות לגיאוגרפיה – דרורה נגב, חניתה ברעם, שרונה סופר אלה פאוסט
פנינה גזית, מפמ"ר גיאוגרפיה ו"מולדת, חברה ואזרחות"

מטרות על מתוך מטרות בתכניות הלימודים

- חינוך **לסובלנות ומתן כבוד** לחברות ולתרבויות אתניות בארץ ובעולם וחינוך לאזרחות פעילה.
- **פיתוח ערכים אוניברסאליים כגון הומניזם, סובלנות, צדק סביבתי ומעורבות חברתית**
- **הכרה והערכה של השונות האנושית** הקיימת על פני המרחב, הבנת מצוקות חברתיות במרחבים שונים.
- **טיפוח אחריות אישית וחברתית, אכפתיות ומעורבות פעילה**

מטרות היחידה:

- קבלת השונות של האדם המבוגר
- הכרת הזכות לכבוד
- הערכה כלפי פועלם של המבוגרים
- הצורך במתן שירותים נאותים לאוכלוסייה הבוגרת
- חינוך לערכים: ערך כבוד האדם, שוויון, כבוד לקשיש, הזכות לחיות בכבוד.

ספרי לימוד:

כיתה ז'

אנשים ויישובים בהוצאת מטח (בעברית ובערבית): אוכלוסייה, מבנה אוכלוסייה, מבנה גילים, מערך השירותים.

גרסה דיגיטלית בעברית

גרסה דיגיטלית בערבית

כיתה ט' – ישראל האדם והמרחב, בהוצאת מטח (בעברית ובערבית): שירותים במדינת ישראל. מבנה האוכלוסייה, תכנון שירותים מותאמים לצרכי האוכלוסייה.

ספרי הלימוד בגרסה דיגיטלית:

גרסה דיגיטלית בעברית

גרסה דיגיטלית בערבית

חטיבה עליונה- ישראל במאה ה-21 בהוצאת מטח

גרסה דיגיטלית בעברית

חטיבה עליונה- האדם במרחב החברתי תרבותי בהוצאת מטח (בעברית ובערבית)

גרסה דיגיטלית בעברית

גרסה דיגיטלית בערבית

פעילות מס. 1

הרכב האוכלוסייה משתנה, אוכלוסיית העולם וישראל מזדקנת

נושא השיעור: תוצאותיה של הזדקנות האוכלוסייה בעולם ובישראל.

מטרות השיעור:

- התלמידים יכירו שינויים בהרכב האוכלוסייה בישראל ובמקומות נבחרים בעולם.
- התלמידים יבינו כיצד השינויים בהרכב האוכלוסייה משפיעים על האוכלוסייה המקומית.

"אנשים ויישובים" עמוד 80

גרף- חלקם של הקשישים באוכלוסייה במדינות נבחרות כיום ותחזית לעתיד. בעברית

גרף- חלקם של הקשישים באוכלוסייה במדינות נבחרות כיום ותחזית לעתיד. בערבית

"האדם במרחב החברתי תרבותי" עמ' 150

חלקם של הקשישים באוכלוסייה במדינות נבחרות בעברית

חלקם של הקשישים באוכלוסייה במדינות נבחרות בערבית

מטלה לתלמידים ודיון כיתתי:

תארו את הנראה בגרף שלפניכם.

מהי המסקנה אליה הגעתם? (שינויים בציר הזמן, השוואה בין מדינות)
כתבו שני קשיים אשר להערכתם נוצרו ויווצרו כתוצאה מהשינוי במספרם של הקשיים
באוכלוסיית המדינות המפותחות. (ניתן לחלק את המטלה לבעיה מהתחום הכלכלי ובעיה
מהתחום החברתי).

ניתן לחלק את התלמידים למספר קבוצות בכיתה בהתאם לקשיים שכתבו- (קשיים
חברתיים, קשיים כלכליים).
דיון בקבוצות: המטרה - לגבש שני קשיים עיקריים איתם חייבת החברה להתמודד, הצעת
פתרון לאחד הקשיים.
חומר עזר - בספר הלימוד "אנשים ויישובים" עמודים 81-80 כולל "מבט נוסף-קשה להיות
אלמנה בהודו".

"האדם במרחב החברתי תרבותי" עמ' 151-150

מטלה לבית:

חלק א' חט"ב

א. שוחחו עם קשיש (בן למעלה מ - 70 שנה) - סבא או סבתא, קרוב משפחה, שכן או מכר.
בשיחה התמקדו בנושאים כמו: הקשיים והבעיות המטרידים אותו; השוואה בין תקופת
הזקנה של הוריו לבין תקופת הזקנה שלו; כיצד לדעתו יש להיערך מול תופעת הזדקנות
האוכלוסייה בישראל.
ב. השוו את הממצאים שהעליתם בסעיף הקודם עם הממצאים שהעלו חבריכם בשיחה עם
קשישים אחרים, והכינו רשימת ממצאים משותפת.
ג. השוו את רשימת הממצאים שהכנתם בסעיף הקודם, למידע המצוי בספרי הלימוד: אילו
מהממצאים שלכם מדגימים את תופעות ההזדקנות כפי שהיא מתוארת בספרי הלימוד? אילו
מהם סותרים אותן או מוסיפים עליהן?

חלק ב' חט"ע

א. חפשו באתרי אינטרנט ומצאו כתבה (רשמו מקור ותאריך) – מהו היחס לקשישים
בתרבויות שונות?
ב. מצאו כתבה מהעיתון או מהאינטרנט (ציינו מקור ותאריך) המתארת את הקשיים שנוצרו
בחברה הישראלית כתוצאה מעליה במספר הקשישים.
ג. הציעו רעיון כיצד ניתן להתמודד עם הבעיה שנוצרה וכיצד אתה ו/או בני משפחתך
מתמודדים עם אחד מהקשיים שעלו בכתבה.

דיון בכיתה:

קיימו דיון כיתתי לסיכום הממצאים שנמצאו בעבודת הבית.

1. מה הם הקשיים והבעיות עמם מתמודדים המרואיינים שראיינתם?
2. אילו קשיים ייחודיים ואילו קשיים רווחים ומאפיינים את כלל ציבור הקשישים בארץ, בעולם?
רשמו בשני טורים על גבי הלוח: שורה של דילמות הדורשות פתרון והתייחסות, ובעמודה מולה:
מי הגורם או הגורמים האמורים להתמודד ולפתור דילמות אלה. ציינו בהדגשה באילו תחומים ונושאים כול אחד, כולל התלמידים עצמם יכולים להיות פעילים ומעורבים

פעילות מס. 2

בזכותם- מערך השירותים לאדם הזקן

שכתב גיל: חט"ב וחט"ע

רציונל למורה: החברה נדרשת למתן מערך שירותים לאדם הזקן. מה חובותיה של החברה כלפי הזקן? מדוע יש לטפח מערך שירותים מותאם, הוגן ונדיב לאוכלוסייה המתבגרת?

בכיתה ז'- אוכלוסייה, מבנה אוכלוסייה, מבנה גילים, ישראל מדינת רווחה.
בכיתה ט'-י' שירותים במדינת ישראל. מבנה האוכלוסייה, ישראל מדינת רווחה.

מטרות:

- הכרת הצורך במתן שירותים נאותים לאוכלוסייה הבוגרת
- חינוך לערכים: ערך כבוד האדם, שוויון, כבוד לקשיש, הזכות לחיות בכבוד.

ספרי הלימוד:

- אנשים ויישובים, הרכב הגילים של האוכלוסייה, עמודים 75-76, מטח.
- ישראל האדם והמרחב, תוחלת חיים, עמודים 25-27, מטח.
- ישראל במאה ה-21, ענף השירותים, עמודים 96-97, מטח.

מהלך השיעור

דיון

אילו שירותים יש לפתח עבור אוכלוסיית הגיל הבוגר?
הכיתה תחולק לקבוצות: כול קבוצה **תגדיר ותתכנן שירותים** המותאמים לאוכלוסייה הבוגרת. (דוגמאות: שירותים רפואיים, שירותי הנגשה וניידות, שירותי חברה ותרבות, שירותי עזרה בבית הקשיש, וכדומה) כול קבוצה תבדוק במקורות שונים מה הם הצרכים, תתכנן ותפרט את התחום שבחרה לפתח.

הצגת התוצרים על גבי מצגת, כרזה או בכול דרך יצירתית.
שאלות סיכום: מדוע חשוב שהחברה תדאג לזקניה? של מי האחריות לדאוג לזקנים?
באחריות המדינה המשפחה? גם וגם? כיצד? מה באחריות מי?

סיור ביישוב מגורי התלמיד:

המטרה-בחינת הנגישות למוסדות ציבור לאנשים עם מוגבלויות (יכולת הנגשת אנשים על כסאות גלגלים, אנשים המתקשים בהליכה).

תוצר: מפת נגישות למוסדות ציבור ולבתי קפה וחנויות ביישוב בעזרת Google maps.
העברת המפה בצירוף מכתב התייחסות מתלמידי הכיתה לראש הרשות ולמועצת היישוב.
סיכום ורפלקציה: מה למדתי? משפט אחד או שניים על הנלמד בנושא.
1-3 מושגים עיקריים שבהם עסקנו בשיעור- ופירושם.

מה אני יכול לעשות למען הקשישים ביישוב שלי?
כיצד אני יכול לפעול במוסדות היישוב/ הקהילה/ המדינה למען הקשישים?
עבודה פרטנית: **אימוץ קשיש**: כול תלמיד (או זוג תלמידים) יאמץ קשיש. ידאג להגיע לביקור לפחות אחת לשבוע, להקריא עיתון, ספר, לקיים שיחה עם הקשיש, לבדוק אם זקוק לעזרה, אם צריך לקרוא לעזרת בעלי מקצוע, או גורם תומך.
העשרה: דף לימוד מתוך אתר "מדרשת"- מה ניתן ללמוד מן הזקן?

מה אני יכול לעשות למען הקשישים ביישוב שלי?
כיצד אני יכול לפעול במוסדות היישוב/ הקהילה/ המדינה למען הקשישים?

פעילות מס. 3

הזכות לכבוד – הזכות להזדקן בכבוד

פיתוח: דרורה נגב, מדריכה בתחום הגיאוגרפיה
א. **מטרות בתחום הערכים**: מתוך תוכנית הלימודים "**מולדת, חברה ואזרחות**"
מטרה 1: מדינת ישראל-מדינה יהודית ודמוקרטית

התלמידים יבינו שכמדינה יהודית ודמוקרטית מחויבת ישראל להגן על זכויות האדם; על קדושת החיים; על כבוד האדם... התלמידים יבחנו ויעריכו מצבים שיש בהם ביטוי לשוויון זכויות ושוויון הזדמנויות לעומת מצבים שבהם מופר השוויון וקיימת אפליה מבחינות שונות כמו: מגדר, גיל, דת, עדה, לאום, ותק בארץ, מצב כלכלי ומעמד.

מטרה 2 : מכנה משותף לצד ייחודיות בחברה הרב תרבותית במדינת ישראל

התלמידים יטפחו יחס של כבוד, הערכה וסובלנות כלפי בני אדם באשר הם וכלפי חברות, תרבויות ודעות שונות מאלו שלהם. התלמידים יפתחו רגישות ואיכפתיות כלפי תופעות של אי שיוויון בסביבתם הקרובה ובסביבות אחרות.

התלמידים יהיו מודעים לשונות בין אדם לזולתו ולשונות בין הקבוצות החברתיות השונות ויבינו כי השונות היא ערך שיש לו הבט חיובי, התורם לרב גוניתה של החברה. התלמידים יפעלו ויתנהגו בסביבתם קרובה לאור ערכים הומניים כלל אנושיים וערכים דמוקרטיים של החברה בישראל כגון: זכויות האדם – הזכות לחיים, הזכות לשוויון, והזכות לחרות.

מטרה 3 : מעורבות חברתית – אזרחית

התלמידים יהיו מודעים למקומו של היחיד במסגרת החברתית ולזיקה שלו לחברה, וכן למחויבות ולאחריות שיש לו כלפיה וכלפי היחידים בה. התלמידים יהיו ערים להיבטים שונים (כגון: אירועים, תופעות, בעיות ודילמות, אורחות חיים ודעות של החברה ושל הסביבה שבה הם חיים). יעריכו אותם, יבקרו אותם וירצו לתרום לשיפורם תוך תחושת שייכות ומעורבות.

מטרות תוכן:

- קבלת האדם המבוגר בקרב ילדים ובני הנוער.
 - קבלת השונות של האדם המבוגר
 - הכרת הזכות לכבוד
 - הערכה כלפי פועלים של המבוגרים
- מושגים: זכויות, הזכות לכבוד, מפעל חיים, זיקנה, בגרות, גמלאות

פתיחה:

שמות פרק כ' פסוק י"א, מתוך פרשת השבוע:

כְּבֹד אֶת אָבִיךָ וְאֶת אִמְךָ לְמַעַן יֵאָרְכוּן יְמֶיךָ עַל הָאָדָמָה אֲשֶׁר ה' אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ

מדוע יש לכבד את המבוגרים?

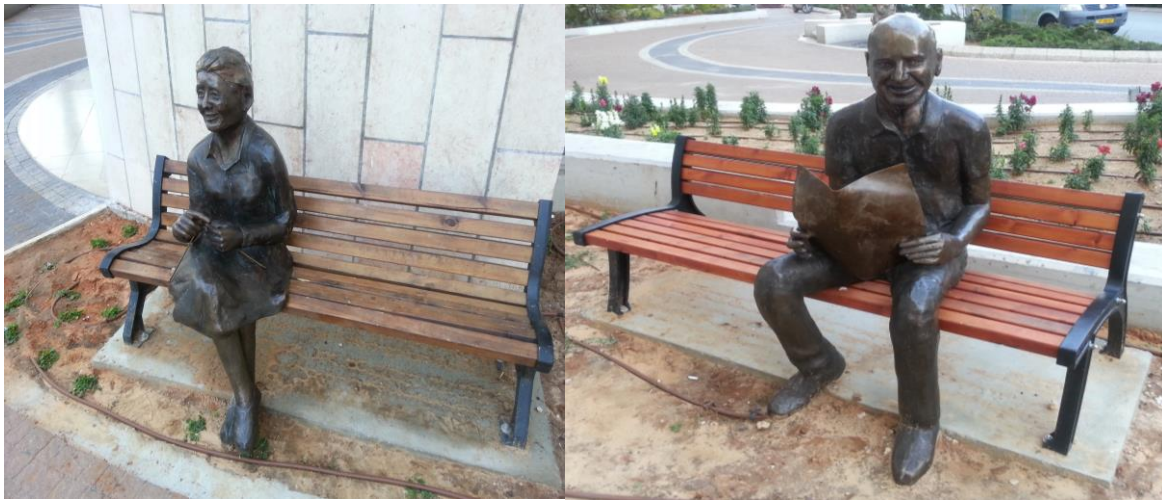
האם גם סבא וסבתא כלולים בין המבוגרים שיש לכבד? מדוע?

באילו דרכים בא לידי ביטוי הכבוד למבוגרים? כיצד יש להתייחס לקשישים?

חלק א'

המורה: לפניכם נספח תמונות. בחנו את התמונות בעזרת התלמידים:

מה רואים בתמונות?
תנו כותרת לכל תמונה.
מה רצה האמן להביע?
מה אתם מרגישים תוך צפייה ביצירת האמנות?
האם היצירה מעוררת בכם עניין? סקרנות לגבי האדם או האישה היושבים על הספסל?
האם העובדה שכול אחת מן הדמויות יושבת לבדה על הספסל מעבירה תחושה, או מחשבה
כלשהי?

ראשון לציון תשע"ג 2013 (צילום: אלה פאוסט)

חלק ב'
האם התמונה מזכירה לכם מציאות שאתם מכירים? זקנים שאתם מכירים?
אילו קשיים מלווים לדעתכם, חיי אנשים מבוגרים?
מומלץ לחלק את הקשיים לתחומי משנה ולרשום על הלוח:
למשל: בריאות, נגישות, פרנסה, תעסוקה וזמן פנוי, קשיים ביום יום, מצוקה פתאומית,
וכדומה.

חלק ג'
צפייה בסרטון: לכול קשיש מגיע טיפול רפואי בישראל:
<https://www.youtube.com/watch?v=70pR4TAqGGw>

סיכום:
האם תוכלו להציע כיצד תוכלו אתם לעזור לשכן, קרוב או בן משפחה זקן?
המורה ירשום את ההצעות על גבי הלוח.

יישום: כתבו רשימה כיתתית של רעיונות להתנדבות ועזרה לאנשים מבוגרים. בחרו רעיון אחד ובצעו אותו. דווחו למליאת הכיתה אם הצלחתם, ומה עשיתם למען הקשיש.

הרחבה: אור ירוק- סכנת פגיעה בקשישים בכבישים

https://www.youtube.com/watch?v=ClyQFS_ZjU4

צפייה בסרטון- רשמו רשימת כללים לנהגים בכבישים: כיצד להישמר ולא לסכן אנשים. רשמו כללי התנהגות בכביש עבור הולכי רגל.

שיעורי בית:

- א. מנו את המילים הנרדפות המתייחסות לקשישים. היעזרו במילון.
- ב. ערכו חיפוש בגוגל תמונות. הקלידו את המילה "קשישים" הכינו קולג' של תמונות על גבי מסמך word. תנו כותרת לקולג'.

